

SZÉPIRODALMI

FIGYELŐ.

19-ik szám.

Szerkesztői szállás,

hová a lap szellemi részét illető küldemények utasítandók: Üllői-ut és 3 pipa-utca sarkán 11-ik szám.

Megjelenik e lap minden szerdán.

Előfizetés helyben házhoz hordva, vidéken postai szétküldéssel, félévre 5 ft. egész évre 10 ft.

Kiadó hivatal,

hová az előfizetési pénzek s minden a lap anyagi részét illető dolgok utasítandók Egyetem-utca 4-ik szám.

MÉG IS VALAMI A FORDÍTÁSRÓL.

I.

Kopott tárgy biz-e, meg száraz is! „Quid dignum“ hogy csendes álmából újra felrázzuk, és még jobban mondva: qui dignus ego, hogy valami érdekest tudjak facsarni belőle? Pedig annál is inkább megfontolandó e kérdés, hogy igen sokan azt vélik, mintha irodalmunk szószólói és faluszájai már elmondták volna az utolsó szót benne. Hiszen időszaki sajtónk forgó tőkéjében alig van egy divatosabb rovatszám, mint im e kifejezés: „műfordítás.“ Megjelen egy vagy más lapban vagy havi füzetben egy átnyelvitett beszélyke vagy költeményke, és ha más nem, az illető szerkesztő azonnal reá süti a műfordítás bélyegét. A sütés alatt ugyan a fordító helyett a criticus olvasó vinnyog nem egyszer; de gyakori és biztos használata mégis csak arra mutat, hogy mi már egészen tisztában volnánk a fordítás fogalmával elméletileg és gyakorlatilag. De engem mind ezek a rezzentő körülmények se valának képesek gondolkodóba ejteni, még kevésbé szándékom kivitelétől, azaz: cikkem megírásától eltántorítani. Én t. i. a Figyelő olvasóiról — már az ugynevezett törzsvendégekről in spe, a kiknek persze, hogy csak fél vagy egész év múlva fog kiadódni oklevelök a Figyelő kellőleg megsaporított lapjaiban — meglehetősen magas képzetet táplálok. Állhatatosan hiszem, hogy ők nemcsak egy unalmas órájokat akarják megölni egy ujdon sült vagy fordított beszély átlapozásával, vagy Rochefoucauld-i érzelmeiket csiklándoztatni avval, hogy mi-

kép „rántják le“ X. vagy Y. műveit. Olyakat képzelek én bennök, a kik Terentiussal elmondhatják módosítva, hogy „litterator sum, rei litterariae nil a me alienum puto.“ Olyakat, a kik jól tudják, hogy nincs az az ezerszer vittatott és százszor eldöntöttnek vélt tárgy — az isteni lét metaphysicai megbizonyításától fogva, a legjobb választási törvényen át a parthenogenesis-ig vagy aequivoca generatio ügyéig — a melyhez szó, még nyomos szó is, ne járulhasson, a mely újabb nehézségek, bonyodalmak, ellenvetések következtében újabb fejtegetést ne követelne. Önök, imént dicsért olvasók, szeretem hinni, egyet értenek velem abban, hogy az az állapot — a melyet tudós szomszédaink ime nemkülönben divatos kifejezéssel jelelnek: „ueberwundener Standpunkt“ — igazában a legbizonytalanabb, gyarlóbb állapot. Hogy soknak — a ki magát a ködben egy feljül emelkedett állásponton vélte, — a napsugár kisütésire meg kelle győződnie, hogy optikai csalódás kápráztatta szemét, vagy egy sikamodás le a meredeken, elébbi állás-pontjánál is alábbra zuhintotta. Hígyék el, uraim, hogy az a socratesi bölcs tudatlanság gyakran egész koroknak és nemzedékeknek is szüntügy ajánlandó, mint egyéneknek.

Más felől tekintve, világos, hogy a tárgy fontossága, a legszorosabb viszonyban áll az idő- és hely szabta körülményekkel. A minek fejtegetése egyiknek — legyen egyén, legyen nemzet — tán csak hivalkodó elme-

futtatás, az a másokra nézve életkérdés lehet. Az éji őr kopott szüre védi a fagyástól, holott a nagy urnak, a midőn jól becsinált hintójában pesti palotájától Budára kocszik, a csincsillával bélelt ezüst gombos buda csak az évszaknak megfelelő dísz jelmez. Ne vegyék önök rossz neven; nem a hasonlatot folytatom, csak a dolog valóságát mondom ki nyersen; de biz' úgy van az, hogy midőn a németnek, angolnak, francziának, olasznak a fordítások csak fényűzési cikket képeznek, nekünk irodalmi ételmi szer gyanánt van szükségünk rájuk. Mi végre? Kérdik önök. Elég rossz, ha még kérdik. Hát nem egy egész hosszú tevékeny életet töltött az önök nagy mestere, Kazinczy Ferencz, annak a prédikálásában, fejtegetvén elméletileg, és példájával önök előtt járván gyakorlatilag? Különben ha az ő tiszteletére rendezett fényes innepélyek közepe el is feledték volna önök — a lényegest, az aranyozott héj alatt az igazi belet, azon egy cseppet se csodálkozom. Hiszen nem első, nem is utolsó példája ez annak, a mi meg van írva: „Nem minden, a ki mondja nekem, Uram, Uram, mégyen mennyeknek országába, hanem stb.“ No, de azért én is elmondhatom: — *Fordításoknak nálunk az izlés fejtésére és nemesítésére kell szolgálni.* „Nálunk“ mondtam, mert lám könnyű volt az angolnak kimivelni izlést a tragédiában, a midőn ez a harmadik évszáz, a melyben Shakespeare-ját bírja; könnyű a francziának, a kinél honi Racine-ja, még Don Schlegel-io heves támadásai és a romanticusok veszélyesebb pártütései után is él és uralkodik; de könnyű a spanyolnak is, midőn előtte van a kora és nemzete vonásait oly bájos virágokban ragyogtató Calderon-ja és nem kevésbé lángeszű mint termékeny Lopez de Vega-ja. Minő fenköve az ítélő tehetségnek ¹⁾ a hős költemény ügyében az angolnak egy Milton, az olasznak egy Ariosto, egy Tasso. ²⁾ A francziának utolérhe-

tetlen Molière-je állandó mérvet adott a vigjátékban, és a németnek az egyetlen egy Goethe nemzedékekre kihatólag ajándékozott finom műérzetet tanításával és példájával. Elémutatnám még az emlegetett nemzetek lyricusai, románczistái, regényírói, historicusai, egyházi, törvényszéki és parlamentaris szónokai, és több ily rovatokba tartozó írói fényes sorát. De hiszen már az eddigiekkel is megbánthattam azokat, a kiket olvasóimnak óhajtok, avval, hogy oly ismeretes és elemi előzményekre oly bőven kiterjeszkedtem, mintha avatatlanoknak szólnok vala. Legyen hát elég a mások gazdagságáról.

Most a mi szegénységünk rajza következnék. No, de ha iménti félelmem a bántalomtól inkább csak bók vala olvasóim irányában — mindig azokat értem, a kiket óhajtok — bezzeg most igazán borzadály futja el a hátamat, a midőn azok jutnak eszembe, a kik netalán kíváncsiságból: vajjon mit mond a vén dohogó, a minden lébe kanál Brassai, igénytelen soraimba kandidálnak. Tudom én, mit tesz; mert napokig viseltem a daganatát az idegen méhes-kertbe menésnek rajzás idején. Rajtam történt az is, bizonyosságot tehet róla akkori uti társam, a kivel ketten állók ki a kalandot, hogy egy ritkán látogatott barlangba egy-egy szál gyertyával bemenvén, a nyugalmaik háborításán felzudult denevérek rémitő se reggel özönlének körül, lecsapdosák fejünkől uti sipkáinkat, kiverék szárnyukkal gyertyáink pislogó világát, és szerencsénkre, csak egy nyílása levén a kongó alvilágnak, Ariadné fonala nélkül is kivergödheténk belőle, ha tapogatódzva is, különben az „itt élned, halnod kell“ rettenetes alkalmazást nyert volna szegény fejünkre. Azonban, borzalom, nem borzalom, a mit elkezdtem, kimondom. Csak arra kérem önöket, ne lakoltassák e lapok szerény szerkesztőjét (ha csakugyan ki meri nyomtatni)

¹⁾ A jámbor Horatius azt véli vala, hogy ugyancsak szerényen nyilatkozik magáról imez önjellemzésben: *fun-gar vice cotis. Pedig dehogya! Magasabb dícséretet Maecenastól sem várhatott volna. Észt — oda értve a lángeszűt is — csak ész köszörülhet, mint gyemántot saját pora. Virgiliusnak, Tassonak egy Homerus volt a „cos“-sa.*

²⁾ Minő ritka szerencse, hogy egy nemzet legmagasabb költőjének a legkedvesebb criticus lón méltánylójává. Igen, a midőn Milton neve az Addison-ét juttatja

eszünkbe, a Homerusé mellé csak Zoilust bírja felkelteni eszmetársulatunk. Állítsunk még szembe egy más ténnyt. Tasso versezete a nép legalsó rétegeig hatott, és rhapsódusai a velencei gondolatok valának; holott Homerus csak arra készülve készült szakemberek éneklették, és olvasása, élvezése mondhatni kirekesztő kiváltsága vala a mivelt, a vagyonos osztálynak. Egy kis vonás a görög-pagány és az olasz-keresztény civilizatio közt húzandó párvonalhoz.

azért, a mi ha hiba, csak az én nyers szám hibája, és a melyért én magamra is veszem az egész felelőséget. Szegények vagyunk bizony mi! Büszke vagy szégyenlős szegények, rejtekben sanyargók vagy nyilván koldulók, az mindegy, de mindenesetre szegények. Mintául szolgálható eposzunk, a melyhez a critica is tanulni járjon — bocsássatok meg Zrinyink és Vörösmartynk árnyékai — nincsen. A tragoedia muzsája — itt már bocsánatot se kérek, — még egy költőnk bölcsőjére se mosolygott. Hogy egy Molière-re még ezután kell várnunk, bizonyítja csak az is, hogy a „magas vigjáték“ álarczát eddigelé az akademiától oklevelezett Péter Pál egyedül viseli. Lyránk kétségen kívül a leghangosabb és legkecsesebb harmoniával zengedez, csak hogy ügyére reá illik, a mit Lessing pásztora mondott vala egykor a csalogánynak. Regény? Erről jobb hallgatni. Tisztelet, becsület, továbbá, történelmi nyomozóinknak. Mint tudósok, mély belátásu, magas értelmű írók előtt a földig, vagy ha lehet, mélyebben meghajlok; de egy Thucydides, Tacitus, Machiavelli, Thierri, Gibbon, Macaulay, Carlyle, Müller, Mommsen művészi koszorujára a ki számot tarthasson, annak csakugyan még ezentúl kell eljöni. Szónoki tehetségeinket Európa votuma dicsőíti; de itt az a kérdés támad, vajon hány századrészt teszi csoda hatásának a viszonyok tulnyomó érdeke, az általános izgalom, lelkesültség, a szónok vonzó személyisége, a hangszervek — hogy úgy mondjam — zenei előnyei? Vajjon a körül-

mények változtával, a kedélyek csillapultával, a higgadt vizsgáló, csendes író asztala mellett, az olvasott beszédekben elégséges igazoló okait fogja-e lelteni ama votumnak? Hogy pedig e lehetséges, mutatják a régi és új kor, évszázadokon át remekeknek ismert, szónoklati maradványai és mutatványai, a melyek megnevezés nélkül is eszébe juthatnak a jártas olvasónak.

Ime tehetségem szerint, és meg vagyok győződve, igazságosan kiállítam a paupertatis testimoniumot — ne vegyék rossz néven! Tudom én méltányolni teljes mértékben azt az aránylag magas fokot, a melyre annyi hátráltató, annyi ellenséges, annyi szomorú viszonyok daczára ki bírtunk vergődni. Hiszem és vallom, hogy sok más, velünk hasonló hajóban, bár nem annyi vész közt evező nemzetiségekkel szemben, épen nincs okunk magunkat megszegyenleni, sőt némi büszkeséggel is tekinthetünk nemesak sujtásos attilánkra, hanem sujtásos irodalmunkra is. A szegénységi vallomást is bizony nem pirító szándékból, hanem csak a józan ész parancsolta önvizsgálat ébresztése végett tevém. De hiába, a mi igaz, csak igaz; és ha nem tapogatjuk ottan-ottan a hol fáj, elfeledkezhetünk a baj orvoslásáról is, kivált most, a midőn annyi a fontos tárgy és tenni való, a mi figyelmünket igényli. Azonban jobb lesz minden apologizálásnál, ha megmondom, mi ok indított e kis szemle és tényállapítás megkisértésire.

BRASSAI.

(Folytatjuk.)

BELIRODALOM.

BULCSU KÁROLY KÖLTEMÉNYEI. 1850—1860. Kecskeméten, nyomtatott Szilády Károlynál. 1860.

A közelebb lefolyt tíz év, mely e verskötet homlokán áll, nemcsak politikai, hanem széptani, költészeti szempontból is bő anyagot nyújtana elemelkedésre. Költői irodalmunk e szomorú tíz év alatt bizonyos egyformaságot tüntet fel, mely sokban hasonlít az e korban élvezett politikai *egyenlőséghez*. A szellemek egyéni szabadsága nem kevésbé látszott nyögözve a képzelet országában,

mint a polgáré a gonoszírú paragraphok hálói között. Nem azt a nyomást értem itten, mely a közélet mostoha viszonyaiból természetesen irodalmunkra is nehezkedett; ámbár ennek, mint fő tényezőnek, nagy horderejét elismerem. Hogyne? mikor a gondolatot már szülemlése perezébe meg kelle nyesni, megfosztani legnemesb tényésmagvától, mielőtt szavá mert volna alakulni. Azonban e szellemi embryo-vesztés, e bár oly kínos műtétel hatása még magában nem lett volna olyan érzéketlen. A tiltott fa gyümölcsén kívül sok virág és gyümölcs kínálkozott még a leszakasztás-